

شیخ مفید و علامه امین، ولادت امام زمان (عج) را آغاز غیبت صغری می‌دانستند

29 جمادی‌الاول، برابر است با سالروز وفات «محمد بن عثمان عمری»، دومین نائب خاص حضرت مهدی (عج)، در سال 305 هجری قمری.

از آن‌جا که حاکمان ستمکار عباسی بر پایه نویدها و بشارت‌های رسیده از رسول‌الله (ص) می‌دانستند که فرزندی به نام مهدی از امام حسن عسگری (ع) زاده خواهد شد و خروج خواهد کرد و ساط ظلمه خواهد بود، از آن‌جا که خبر آن، به دنیا آمدن او، از دست می‌رفت.

نخستین واسطه امام و مردم، ابو عمرو عثمان بن سعد عمری بود که پیشتر از جانب امام هادی (ع) و امام حسن عسگری (ع) نیز به مقام سفارت منصوب شده بود. پس از درگذشت عثمان بن سعد، فرزند وی، محمد بن عثمان به فرمان امام زمان (عج) منصب پدر را برعهده گرفت

از این رو تولد و مراحل رشد و نمو ظاهری آن حضرت در پنهانی صورت گرفت و جز خاندان و شیعیان خاص از وجود آن حضرت آگاهی نداشتند. با وجود این امام حسن عسگری (ع) در فرصت‌های مناسب در جمع اصحاب خود حضور می‌یافت تا شیعیان در آینده در مسئله امامت به ضلالت و گمراهی نیفتند و در دینشان ثابت و استوار باقی بمانند. سال‌های اول زندگی حضرت مهدی (عج) به همین منوال گذشت تا این‌که در سال 260 هجری در سن پنج سالگی پدر عزیزش را از دست داد. در پی این حادثه غم‌انگیز، امامت و رهبری شیعیان به آن حضرت انتقال یافت. حضرت در آن زمان از کمالات و دانش‌های الهی همان را داشت که دیگر امامان داشتند و این مقام و منزلتی بود که خدای تعالی به حضرت عنایت فرمود. حضرت مهدی (ع) به دور از دیده مردم می‌زیست و با افراد اندکی معاشرت داشت.

خبر وجود فرزندی از امام حسن عسگری (ع) انتشار یافت و مأموران حکومتی به تفتیش و جست‌وجوی خود شدت بخشیدند. در این راه آزار و اذیت‌های فراوان برای خانواده حضرت عسگری (ع) فراهم آوردند، ولی تلاش‌های آنان حاصلی در بر نداشت. در هر حال سلسله امامان دوازده‌گانه از هم ننگست و امامت الهی ادامه یافت. ولی پی‌گیری و تعقیب دشمن خطری بس جدی بود که جان امام دوازدهم را تهدید می‌کرد. همین امر و پاره‌ای از عوامل دیگر ایجاب می‌کرد که آن حضرت در غیبت به سر برند و به دور از دیده مردم زندگی کنند.

غیبت امام دوازدهم دو مرحله دارد: یکی غیبت صغری (کوتاه مدت) و دیگری غیبت کبری (دراز مدت). غیبت صغری بنا به قول مشهور از سال 260 هجری، ابتدای امامت حضرت مهدی (عج) آغاز شد و حدود 69 سال به طول انجامید. برخی عالمان چون شیخ مفید و سیدمحسن امین عاملی آغاز غیبت صغری را از هنگام ولادت آن حضرت به شمار آورده‌اند، زیرا در آن سال‌ها نیز حضرت به دور از نظرها می‌زیسته است. با این حساب دوره غیبت صغری 74 سال می‌شود.

حضرت مهدی (عج) در دوره غیبت صغری چهار تن از اصحاب باسابقه امامان پیشین و شیعیان صالح خود را به عنوان سفیر معرفی کردند که هر یک پس از وفات دیگری به انجام این وظیفه بزرگ می‌پرداختند. این چهار تن سؤالات و مشکلات مردم را به آن حضرت عرضه می‌کردند و پاسخ‌های ایشان را به مردم می‌رساندند و نواب اربعه (نواب خاص) نامیده شده‌اند. اینان به ترتیب زمانی عبارت بودند از: 1) ابو عمرو عثمان بن سعید عمری (2) ابو جعفر محمد بن عثمان بن سعید عمری (3) ابوالقاسم حسین بن روح نوبختی (4) ابوالحسن علی بن محمد سمع.

محمد بن عثمان حدود چهار سال عهده‌دار سفارت و وکالت امام زمان بود و سرانجام در سال 305 درگذشت. او پیش از مرگ از تاریخ وفات خود خبر داد و دقیقاً در همان تاریخی که گفته بود، درگذشت

نخستین واسطه امام و مردم، ابو عمرو عثمان بن سعد عمری بود که پیشتر از جانب امام هادی (ع) و امام حسن عسگری (ع) نیز به مقام سفارت منصوب شده بود. پس از درگذشت عثمان بن سعد، فرزند وی، محمد بن عثمان به فرمان امام زمان (عج) منصب پدر را برعهده گرفت.

محمد بن عثمان نیز هم‌چون پدر از بزرگان شیعه و از نظر تقوا و عدالت و بزرگواری مورد قبول و احترام شیعیان و از یاران مورد اعتماد امام عسگری (ع) بود، چنان‌که حضرت در پاسخ سؤال «احمد بن اسحاق» که به چه کسی مراجعه کند، فرمود: عمری (عثمان بن سعید) و پسرش هر دو امین و مورد اعتماد و امین من هستند.

پس از درگذشت عثمان از جانب امام غایب توقیعی مبنی بر تسلیت وفات او و اعلام نیابت فرزندش «محمد» صادر شد. «عبدالله بن جعفر حمیری» می‌گوید: وقتی که عثمان بن سعید درگذشت، نامه‌ای با همان خطی که قبلاً امام با آن با ما مکاتبه می‌کرد، برای ما آمد که در آن ابوجعفر (محمد بن عثمان بن سعید) به جای پدر منصوب شده بود. هم‌چنین امام ضمن توقیعی در پاسخ سؤالات «اسحاق بن یعقوب» چنین نوشت: خداوند از عثمان بن سعید و پدرش که قبلاً می‌زیست، راضی و خشنود باشد. او مورد وثوق و اعتماد من و نوشته او نوشته من است.

ابوجعفر تألیفاتی در فقه داشته است که پس از وفاتش به دست حسین بن روح سومین نایب امام - و یا به دست ابوالحسن سمی نایب چهارم - رسیده است. محمد بن عثمان حدود چهار سال عهده‌دار سفارت و وکالت امام زمان بود و سرانجام در سال 305 درگذشت. او پیش از مرگ از تاریخ وفات خود خبر داد و دقیقاً در همان تاریخی که گفته بود، درگذشت. مزار این نواب اربعه در شهر بغداد واقع شده است.

شیخ طوسی درباره این پدر و پسر آورده که نامه‌های صاحب‌الامر(عج) توسط عثمان بن سعید و پسرش ابوجعفر محمد بن عثمان به دست شیعیان و خاصان پدرش ابو محمد(ع) می‌رسید. این نامه‌ها حاوی امر و نهی و پاسخ به سؤالات شیعیان بود.*
*منابع: مرکز پژوهش‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی؛ نامداران راحل شیعه، کریم جوانشیر.